

УДК 351.713:339.543

Н. О. Коваль, кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри морського
та митного права Національного університету
“Одеська юридична академія”

НАПРАВЛЕННЯ ЗАПИТІВ ОРГАНАМИ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ АВТЕНТИЧНОСТІ ДОКУМЕНТІВ ЯК ФОРМА МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Присвячено характеристиці форми митного контролю – направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органу доходів і зборів. Зазначається, що законодавець у Митному кодексі України не деталізує процедуру застосування цієї форми митного контролю, на відміну від інших форм митного контролю. Пропонується внесення змін в Митний кодекс України шляхом доповнення глави 49 статтею, в якій необхідно передбачити інформацію щодо змісту, форми запиту, а також напрямки перевірки автентичності документа.

Ключові слова: органи доходів і зборів; форма митного контролю; надання інформації; направлення запиту; автентичність документа.

The article is devoted to the characteristic of a form of customs control – the direction of inquiries in other government bodies, institutions and organizations, authorized bodies of the foreign states for the establishment of authenticity of documents, filed to the body of income and duties. It is noted, that the legislator does not detail the procedure of application of this form of customs control in the Customs code of Ukraine unlike other forms of customs control. The modification of the Customs code of Ukraine by the addition of a chapter 49 with an article in which it is necessary to make provisions for information concerning the contents, inquiry forms, and, also the direction of check of authenticity of a document is proposed in the article.

Key words: bodies of income and duties; form of customs control; to make provisions for information; direction of inquiry; authenticity of a document.

Постановка проблеми. Державна митна справа України є однією з динамічних сфер суспільства і донині перебуває в стані реформування, імплементації міжнародних норм, правил, стандартів і гармонізації митних процедур, що, у свою чергу, впливає на всі її складові, в тому числі на митний контроль. За період незалежності в Україні було прийнято три митних кодекси України (далі – МК України), де в кожному із наступних митному контролю присвячувалось усе більше статей. Так, у МК України 2012 р. законодавець збільшує кількість форм митного контролю, які мають право застосовувати посадові особи органів доходів і зборів, однією з яких є така форма митного контролю, як направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органу доходів і зборів.

© Н. О. Коваль, 2015

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам здійснення митного контролю, характеристиці деяких форм такого контролю в різні часи присвячено чимало наукових праць таких науковців, як Є. В. Додін, Ю. М. Дьомін, А. В. Зименко, С. В. Ківалов, Т. В. Корнева, А. В. Мазур, Д. В. Приймаченко, В. В. Прокопенко, О. П. Федотов, М. Г. Шульга та ін. Однак зважаючи на динамічність митного законодавства, наукові дослідження в цьому напрямі ще тривалий час залишатимуться актуальними та затребуваними.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного національного і міжнародного законодавства охарактеризувати форму митного контролю – направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органу доходів і зборів.

Виклад основного матеріалу. В ст. 336 МК України законодавець перелічує форми митного контролю, серед яких направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органу доходів і зборів. І якщо у наступних статтях МК України деталізується процедура застосування кожної з форм митного контролю, то, на жаль, це твердження не стосується досліджуваної форми митного контролю.

Вважаємо за потрібне, в першу чергу, розглянути зміст поняття “запит”, для чого звернемось до норм Закону України “Про доступ до публічної інформації”. Відразу зауважимо, що відповідно до вищезазначеного Закону органи доходів і зборів є розпорядниками інформації та аж ніяк не запитувачами останньої, хоча нас цікавить саме роль органів доходів і зборів як запитувачів інформації.

Відповідно до ст. 5 цього Закону одним із варіантів доступу до інформації є надання інформації за запитами на неї, а згідно з ч. 1 ст. 19 запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що перебуває в його володінні [1]. Таким чином, можемо припустити, що направлення запиту органом доходів і зборів є проханням до відповідного державного органу, установи, організації або уповноваженого органу іноземної держави надати інформацію, що перебуває у його володінні.

Наступне поняття, яке в контексті цього дослідження необхідно розглянути, – це дефініція “автентичність”. Слово “автентичність” (давньогр. αὐθεντικός – “справжній”) у різних сферах суспільних відносин (філософії, психології, мистецтві, техніці) має різні значення. Щодо юридичної сфери слово “автентичність” також вживається у декількох значеннях, а саме:

– “текст якого-небудь документа, який за наявності на те необхідних підстав (у разі відповідності певним критеріям) визнається в офіційному порядку ідентичним оригіналу, правильним, дійсним;

– примірник міждержавного офіційного документа, якому рішенням, погодженим сторонами і зафіксованим у цьому ж договорі або в особливому дипломатичному документі, що додається до нього, надається юридичний статус справжнього, достовірного, основного” [2].

У Законі України “Про міжнародні договори України” [3] законодавець оперує словосполученням “встановлення автентичності міжнародного договору”, під яким слід розуміти передбачену в договорі або узгоджену між державами процедуру фіксації того, що прийнятий текст договору остаточний і не може бути змінений.

На жаль, нормативного визначення поняття “автентичність” в українському законодавстві немає. Проте слід звернути увагу на Постанову Кабінету Міністрів України

від 12 грудня 2002 р. № 1861, в якій зазначено, що верифікація сертифікатів здійснюється у формі перевірки сертифіката на автентичність (справжність) і перевірки достовірності відомостей, що містяться в ньому [4]. Перевірка сертифіката на автентичність (справжність) здійснюється шляхом:

1) отримання підтвердження уповноваженим органом видачі цього сертифіката (отримання відповідної інформації від Торгово-промислової палати України (далі – ТПП України) та встановлення на підставі даних ТПП України достовірності видачі сертифіката);

2) перевірки даних сертифіката за інформацією, поданою уповноваженим органом (порівняння даних, внесених у графі сертифіката, з даними ТПП України);

3) проведення в разі потреби в установленому порядку експертизи бланка сертифіката, відбитка печатки та підпису відповідної посадової особи уповноваженого органу (підпису уповноваженої особи ТПП України).

Аналізуючи вищезазначену норму можемо припустити, що словосполучення “автентичність документа” містить такі елементи:

– підтвердження видачі цього документа відповідним органом (уповноважений орган обов’язково веде облік видачі відповідних документів);

– відповідність даних, зазначених у документі, даним документа, який зберігається у справах уповноваженого органу, що видав такий документ;

– експертиза щодо справжності бланка документа (перевірка серії та номера, за наявності – ступенів захисту), відбитка печатки та підпису відповідної посадової особи.

Необхідно зазначити, що у низці статей МК України законодавець вказує на можливість реалізації форми митного контролю як направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органу доходів і зборів. Це ч. 1–4 ст. 45, ч. 2 ст. 47, п. 5 ч. 5 ст. 54, ч. 4–5 ст. 334, п. 2 ч. 2 ст. 351 МК України [5]. Виходячи з назви досліджуваної форми митного контролю, слід звернути увагу на два напрямки направлення таких запитів:

– до інших державних органів, установ та організацій;

– до уповноважених органів іноземних держав.

Щодо першого напрямку направлення запитів, то йдеться виключно про національні державні органи, установи та організації. Так, згідно з ч. 4 ст. 334 МК України “правоохоронні органи, фінансові установи та інші контрольні органи України відповідно до законодавства на письмові запити органів доходів і зборів або з власної ініціативи інформують органи доходів і зборів про наявні відомості, необхідні для здійснення митного контролю” [5].

Ст. 562 МК України з метою розвитку співробітництва між органами доходів і зборів із суб’єктами господарювання передбачається укладення меморандумів про взаєморозуміння. Ці відносини мають забезпечити участь зазначених осіб у вдосконаленні митного контролю та оптимізації методів роботи органів доходів і зборів. Так, наприклад, 21 жовтня 2014 р. між Державною фіскальною службою України та Федерацією роботодавців України був укладений Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво, в п. 2 якого зазначається, що “федерація зобов’язується на запит служби надавати інформацію, що становить взаємний інтерес” [6].

Відповідно до ст. 11 Закону України “Про промислово-торгові палати України” ТПП України мають право засвідчувати і видавати сертифікати про походження товарів,

сертифікати визначення продукції власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями та інші документи, пов'язані зі здійсненням зовнішньоекономічної діяльності [7]. Крім того, ТПП України залучаються до надання експертних висновків про походження товарів у тих випадках, коли відповідно до міжнародних договорів України повноваження видачі сертифікатів походження товарів надані митному органу, якщо інше не визначено такими міжнародними договорами.

Слід звернути увагу на те, що розвиток інформаційних технологій уже дозволяє в мережі Інтернет у режимі online перевірити достовірність (автентичність) електронних непременційних сертифікатів про походження товару загальної форми, виданих уповноваженими органами Австрії, Китаю, Франції, Нідерландів, ОАЕ, Південної Кореї. Перевірка сертифікатів, виданих уповноваженими органами вищезазначених держав, можлива у випадку, якщо сертифікати завірені електронною печаткою Міжнародної торгової палати. Для перевірки електронного сертифіката зазначається код верифікації, який міститься в печатці Міжнародної торгової палати [8].

Як бачимо, наведений приклад наочно демонструє варіант отримання відповідної інформації органами доходів і зборів і без направлення запиту.

Щодо другого напрямку направлення запитів насамперед необхідно звернути увагу на Міжнародну конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства, до якої Україна приєдналась Указом Президента України від 23.05.2000 р. № 699/2000. Відповідно до цієї Конвенції митна адміністрація договірної сторони може звернутися із запитом про надання взаємної допомоги щодо різних напрямів митної діяльності, а саме: стягнення ввізного та вивізного мита і податків (додаток II); контроль (додаток III); нагляд (додаток IV); розслідування та повідомлення на користь іншої договірної сторони (додаток V); участь представників митних адміністрацій у розгляді справ у суді або трибуналі (додаток VI); присутність представників митної адміністрації однієї договірної сторони на території іншої договірної сторони (додаток VII); участь у розслідуваннях, що проводяться за кордоном (додаток VIII) [9].

Крім того, Україна з іншими державами уклала цілу низку міжнародних угод, в яких ідеться про запити. Так, Законом України від 15 грудня 1999 р. була ратифікована Угода про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах (держави – учасниці цієї Угоди – держави СНД), в якій окрема стаття присвячена формі та змісту запиту. Згідно зі ст. 11 Угоди “необхідні для виконання запиту документи повинні додаватися в оригіналах, офіційно завірених копіях або фотокопіях. Крім того, запит має містити такі дані: митний орган, інтереси якого покладено в основу запиту; вид процедури; прізвища, адреси та інші дані про учасників процедури; предмет та причина запиту; короткий опис суті справи та його юридична кваліфікація” [10].

На двосторонньому рівні Україна має досить широку договірно-правову базу в митних справах, в яких врегульовано питання направлення запитів до митних адміністрацій сторін договору. Це, наприклад, Угода між Україною та Королівством Нідерландів про взаємну адміністративну допомогу в митних справах [11], Угода між Урядом України і Великою Соціалістичною Народною Лівійською Арабською Джамагірією про взаємну адміністративну допомогу у попередженні, розслідуванні та припиненні митних порушень [12], Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про взаємну допомогу в митних справах [13], Угода між Кабінетом Міністрів України й Урядом Республіки Корея про співробітництво та взаємну допо-

могу в митних справах [14], Угода між Урядом України та Урядом Королівства Норвегія про взаємодопомогу в митних справах [15], Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про адміністративну взаємодопомогу у попередженні, розслідуванні та припиненні митних порушень [16], Угода між Урядом України й Урядом Республіки Польща про співробітництво і взаємодопомогу у митних справах [17], Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Хорватія про взаємну допомогу в митних справах [18], Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Македонія про співробітництво в митних справах [19] тощо.

Компаративний аналіз норм цих угод дозволяє констатувати приблизно однаковий їх зміст. Слід звернути увагу, що статті цих угод, присвячені формі та змісту запиту про допомогу, практично ідентичні.

У національному митному законодавстві України донині діє наказ Державної митної служби України (далі – ДМС України) від 6 липня 2005 р. № 639 “Про затвердження Порядку направлення запитів Державної митної служби України до митних служб іноземних держав або їх інформування” [20], який і деталізує процедуру направлення запитів. Цей Порядок застосовується за потреби здійснення запитів до митних служб іноземних держав у таких випадках.

1. Здійснення митним органом України провадження в справі про порушення митних правил, у ході якого з’ясовано, що потрібну інформацію можна отримати лише від митної служби іноземної держави (направляється запит).

2. За наявності в митного органу України обгрунтованої підозри в можливості вчинення порушення митних правил, яку можна підтвердити або спростувати лише шляхом отримання інформації від митної служби іноземної держави (направляється запит).

3. У разі потреби отримання, підтвердження або спростування з метою забезпечення дотримання митного законодавства України даних, зазначених у поданих митному органу України документах про товари (їх кількість, вартість, походження тощо), переміщуваних через митний кордон України, для проведення їх митного оформлення (направляється запит).

4. За наявності в митного органу України інформації про вчинення або підготовку суб’єктом зовнішньоекономічної діяльності митного правопорушення за кордоном (у цьому випадку до митної служби іноземної держави направляється інформація з питання).

Зовсім не зрозуміло, чому ДМС України значно скоротила випадки, коли вона може звернутися із запитом до митної адміністрації іншої держави. Як уже зазначалось, відповідно до додатків VI–VIII Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства договірною стороною за запитом може брати участь у розгляді справ у суді або трибуналі, бути присутньою на території іншої договірної сторони, брати участь у розслідуваннях, що проводяться за кордоном.

Слід звернути увагу, що саме під час робіт з аналізу, виявлення та оцінки ризиків і використовується таке джерело інформації, як інформація, отримана від митних органів іноземних держав за результатами перевірки автентичності документів, які подавалися під час митного контролю та митного оформлення товару [21].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підбиваючи підсумок, вважаємо за потрібне запропонувати внесення змін до глави 49 МК України шляхом її доповнення статтею “Направлення запитів органами доходів і зборів щодо автентичності документів” такого змісту.

1. Запит про автентичність документа адресується безпосередньо державним органам, установам, організаціям або уповноваженим органам іноземних держав та подається у письмовій або електронній формі й супроводжується будь-якою інформацією, яка вважається корисною у виконанні запиту. Запитувана сторона може зажадати письмового підтвердження запиту, поданого в електронній формі.

2. Запити мають містити таку інформацію: назву сторони-запитувача; предмет і підставу, на якій подається запит; короткий опис суті справи, а також правові положення, що застосовуються; якщо відомо, імена та адреси осіб, яких стосується запит.

3. Перевірка автентичності документа здійснюється в разі:

– підтвердження видачі цього документа відповідним органом;
– відповідності даних, зазначених у документі, наданому органу доходів і зборів, даним документа, який зберігається у справах уповноваженого органу, що видав такий документ;

– потреби проведення експертизи щодо справжності бланка документа, відбитка печатки та підпису відповідної посадової особи.

Список використаних джерел:

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

2. Энциклопедия юриста [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.dic.academic.ru/dic.nsf/enc_law/129

3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.

4. Про затвердження Порядку верифікації сертифікатів про походження товарів з України : Постанова КМ України від 12.12.2002 р. № 1861 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 51. – Ст. 2296.

5. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45, 46–47, 48. – С. 552.

6. Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Державною фіскальною службою України та Федерацією роботодавців України від 21.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS23778.html

7. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 13. – Ст. 52.

8. Щодо перевірки достовірності електронних непреференційних сертифікатів про походження товарів [Електронний ресурс] : лист ДФС України від 03.11.2014 р. № 9246/7/99-99-25-02-09-17. – Режим доступу : http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DFS00213.html

9. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977 р. [Електронний ресурс] ; приєднання від 23.05.2000 р., підстава – Указ Президента України № 699/2000. – Режим доступу : http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_926

10. Про ратифікацію Угоди про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах : Закон України від 15.12.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 1. – Ст. 6.

11. Угода між Україною та Королівством Нідерландів про взаємну адміністративну допомогу в митних справах від 07.06.2006 р. : затверджено Указом Президента України від 20.03.2007 р. № 219/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 55. – Ст. 2247.

12. Угода між Урядом України і Великою Соціалістичною Народною Лівійською Арабською Джамагірією про взаємну адміністративну допомогу у попередженні, розслідуванні та припиненні митних порушень від 06.04.2004 р. : затверджено Постановою КМ України від 05.04.2006 р. № 444 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 6. – Ст. 239.

13. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Йорданського Хашимітського Королівства про взаємну допомогу в митних справах від 30.11.2005 р. : затверджено Постановою КМ України від 12.07.2006 р. № 975 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 61. – Ст. 2152.

14. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Корея про співробітництво та взаємну допомогу в митних справах від 30.05.2003 р. : затверджено Постановою КМ України від 03.03.2004 р. № 227 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 41. – Ст. 1289.

15. Угода між Урядом України та Урядом Королівства Норвегія про взаємодопомогу в митних справах від 15.06.2004 р. : затверджено Постановою КМ України від 14.02.2007 р. № 209 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 34. – Ст. 1377.

16. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про адміністративну взаємодопомогу у попередженні, розслідуванні та припиненні митних порушень від 13.03.2003 р. : затверджено Постановою КМ України від 27.08.2003 р. № 1373 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 58. – Ст. 2059.

17. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво і взаємодопомогу у митних справах від 18.12.1995 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 20. – Ст. 1403.

18. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Хорватія про взаємну допомогу в митних справах від 31.05.2007 р. : затверджено Постановою КМ України від 27.08.2008 р. № 743 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 10. – Ст. 308.

19. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Македонія про співробітництво в митних справах від 21.09.2007 р. : затверджено Постановою КМ України від 18.06.2008 р. № 551 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 74. – Ст. 2500.

20. Про затвердження Порядку направлення запитів Державної митної служби України до митних служб іноземних держав або їх інформування [Електронний ресурс] : наказ Державної митної служби України від 06.07.2005 р. № 639. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1025.9212.0>

21. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів з аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України : наказ ДФС України від 11.09.2015 р. № 689 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.qdpro.com.ua/document/59698>